

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 6.

V Ljubljani, 15. marcija 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Piše Jos. Ciperle.)

3.

V prejšnjih dveh pogovorih sem omenil, da je revščina velika zapreka v odgoji. Zdelo se bo marsikomu, da mora dobro odgojen biti le bogatin. Ali ni tako. Lahko bi bil res, sredstev mu ne manjka, ima jih celo v obilici. Vendar je on dostikrat slabše odgojevan, nego siromak. Na revežu se pač mnogo lože vidi razuzdanost, kajti on se pokaže, kakoršen je; ali bogatin jo zna skrivati. Ali kedar prodre ona pri njem zagrinjalo, ki jo je zakrivalo, se pa pokaže v svoji največi strahovitosti. Nasledki tudi ne izostanejo in ti so pregrozni.

V viših krogih, t. j. v onih, v katerih se začinja človek še le z baronom,*) je vse gladko, mično za oko, prijetno za uho. Serce pa ostaje pri vsem tem lesku in blesku prazno. Vsa oprava je le za pomehkuženje telesa, da se toliko lože v njem rodé strasti, katerim bogatin tako lahko zadovolji. Vse govorjenje je le namenjeno gladiti ušesa, ali prav na lahko, da ga ne občuti noben živec, kateri bi ga znal prenesti v možgane. Vsa dostojnost obstoji v tem, da se skrivlja herbet in ližejo roke. Nesramnež! Ako kdo komu poljubi roko iz hvaležnosti, to je lepo, ali če mu je zato, ker je v navadi, je gnjusno. Ako bi na pr. gospa, kateri danes poljublja sto in sto ljudi roko, jutri postala beračica, kdo bi se tako ponižal, ji jo še poljubiti! In vendar je ravno ista žena, isto imé ima in

*) Pač res, toda le v omenjenih krogih in pri nekteri jari gospodi, kar je dobro pomniti; kajti so plemenite ali gosposke rodovine, ktere so jako blage in tudi modro vzrejajo svojo deco, če tudi vspéh ni vselej vgoden. Vredn.

isto roko. Morebiti ne? — Ne, ne, pozabiti ne smemo, da se v viših krogih človek začenja še le z baronom. Ta gospa je pa zdaj beračica, beračica pa pripada nižjim krogom, tedaj ni — — — no, kaj ni? — — tedaj ni spodobno, ji poljubljati roko.

Ni ga pa tudi dolgočasnejega človeka, kot je junak, ki se suče vedno po salonih. On je tako rekoč mašina, ki se v eno mér sključuje in zmiraj naprej fabricira besede; ali le besede in družega nič. V viših krogih so pa vendar kaj priljubljeni ti junaci, tam bijejo med seboj boj, kdo zna izdelati s svojimi usti v sekundi več besed, in gorje premaganemu! Imenujejo ga dolgočasneža, in revež je osramoten pred vsemi gosti in kar je najhuje, pred ženskim spolom. Oj, za njega ne mara nobena, saj je ne zna zabavati, ne zna toliko lepega pripovedovati, nego drugi.

Ne sme se pa misliti, da v omenjenih viših krogih nikdo družega ne razžali, da se le vedno drug drugemu sladká. Razžaljenja so tam pogostejša, nego kje drugje. Ako izrečeš kako, še tako nedolžno besedico, ali pri nji nisi tako odperl ust, kakor želi ta ali oni; ako si postal resen, ali če si se nasmejal, kjer ne želi ta ali oni, — razžalil si ga. In ne odpusti ti z lepo. Posebno moraš paziti, da se nikdar ne razdereš z ženskami. Če té razjariš, kar je prav lahko, potem razjarijo te možke, in vse, vse bo planilo na te; in ko bi bil ti tako močan kot Peter Klepec, ne ubraniš se jim.

Ako sodiš o kaki stvari drugače kot drugi, imenujejo te sanjača; ako jim želiš dokazati, da nimajo prav, si jih razžalil.

Še bi lahko nadaljeval to sliko. Ali naj zadostuje to, saj ni to glavna stvar v tem spisu. Moj namen je pisati o odgoji.

Kako se pa odgojajo otroci iz višjih krogov, ali kakor se navadno imenujejo gosposki otroci? Njih odgoja obstoji v tem, da se uče, kako naj se vedejo, da bodo priljubljeni v viših krogih.

Že v prvi mladosti se jim vtrobijo vsi tisti izrazi, s kterimi se ponašajo oni junaci v salonih, uče se priklanjati, uče se, kako imajo pri poklonih postavljati nogi, eno malo naprej, drugo pa nekoliko nazaj, uče se ponosno hoditi, kakor zahtevajo manire. Oj, te manire, kako nenaravne, kako ostudne so dostikrat. Kedar vidim jaz koga se ravno tako prikloniti, kakor zahtevajo te manire, me kar mrzaz pretresa. Za ušesi me boli, ako slišim koga lomiti one salonske fraze, ki so čisto brez jedra. Ali kar se Anžek nauči, Anže zna. Otrok jih je slišal, otrok se jih je naučil, in zna jih. Kako bi jih mogel pozabiti, ker jih rabi vsak dan!

In ko bi za vse to, kar se tukaj govori, kaj vedelo serce, naj bi že bilo. Gospoda zna res pomilovati koga, in gosposke ženske so kaj izurjene v tem, da pretakajo solze za to ali ono. Ali to pomilovanje, te solze niso nič družega kot besede in voda. Pomiljuje se le zato, ker

se mora, kajti ne bilo bi lepo, ko bi se za tem, ali onim znancem ne žalovalo.

Gosposki jezik je zasukan na prečuden način. Nepokvarjenemu človeku je v časih čisto nerazumljiv, zato ker si je ohranil zdrav razum, in more zapopasti le kaj pametnega.

Neznano veseli so pa stariši, ako se njihovi otroci hitro obernejo po starejih. Zadovoljno gledajo na svojega sinčka, ako zna ponosno stopati, se priklanjati, naslove dajati, kakor se gre in ne gre, veseli so, ako je z nižjimi ljudmi grob; mislijo si, prav ima, ker ne občuje z njimi. Saj so jim ubožci le priklada človeštvu.

Predno razumejo otroci vse te gosposke govorce, jih že znajo. Že iz tega vzroka je neopravičeno jih v tem podučevati, in to pretiranje kaznuje se časih samo. Otrok, ki se nauči na pr. reči: poljubljam roko, moj poklon i. t. d.; lahko reče to tudi beraču, ali hlapcu ali dekli, kar pa nikakor ni všeč starišem.

Kaj koristi tudi, ako se pové otroku potem, da tacihi ljudi ne sme pozdravljati tako. Škoduje pa mnogo ta prepoved. Otroku se vcepi tako v serce merženje do ljudi. Kdo vé, kako misli ta ali oni otrok o teh osebah, znabiti celo, da niso ljudje.

Ubogí taki otroci, pač ubožniši so kot beračevi. Kajti ti se lahko izobrazijo, da občujejo ravno tako lahko z gospodo kakor z berači; ali gosposki so namenjeni le za gospodo.

Čemu naj pa občujejo gozpoda z revnimi, ali imajo kak dobiček od njih, ali nimajo le škode? me bodo vprašali marsikteri.

Za odgovor nisem v zadregi. Kaj pa če jim poide denar, če postanejo sami ubogí, kar pri moji veri nobenemu ne želim, s kom bodo pa potem občevali? Z gospodo ne, kajti ti se jih bodo ogibali ravno tako, kakor se zdaj oni ubožih. S prosjaki se bodo bratili. Nič ni pač tako lahko, kakor na beraško palico priti.

Globoko čutim, da imam jaz premalo veljave še pri ljudeh, da bi me kar tako poslušali; zato naj povem nekoliko iz glasovitega pisatelja (Rousseau), ktereга vprav taka gospoda rada bere. Dobro. Poglejmo vanj, kaj on o gosposki odgoji pravi:

„Odgoja, ki jo prejme bogatin od svojega stanú ni niti zanj, niti za družbo.“

„Manj pametno je, siromaka odgojevati za bogastvo, kot bogatina za siromaštvo.“

„Jaz bi si izbral le bogatega gojenca; kajti tu sem prepričan, da naredim iz njega enega človeka več, med tem ko ubogí sam iz sebe lahko postane človek.“

Kaj je tedaj storiti? Lahko je pisati, kaj ni prav; ali povedati je tudi treba, kako naj se dela, da bo prav.

Ta tirjatev je čisto opravičena. — Prosjak časih ne stori nič za odgojo, bogatin mnogo, ali dostikrat vse napačno. Kdo dela v tem obziru navadno bolj prav? — Sredni stan, nepopačeno ljudstvo bodi si po mestih, bodi si po kmetih. Ljudje srednjih stanov se redkeje popačijo. Dobra odgoja, katero so vžili v mladosti, je toliko vkoreninjena v njih, da je ne odvržejo z lepo.

To nam priča tudi zgodovina. Kako žalostno je bilo pač v prvi polovici prejšnjega stoletja na Nemškem! Nemški vladarji, njihova spremstva, plemenitniki so bili na tako visoki stopinji razuzdanosti, da više niso mogli. Kdor je bil najbolj popačen, ta je imel prvo besedo; čednost je ležala v kotu zanemarjana in zapuščena. Vladarji so prepustili vladanje svojim ljubljencem, ki so bili razuzdani kakor oni, ter so živeli velikrat grozno pohotno, in tako so si pomagale tudi gosposke žene, kar pa ni, da bi opisoval, kajti ž njimi vred vživajo grenki sad takega počenjanja, Bogu bodi potoženo! tudi nedolžna ljudstva.

Le srednji stan je ostal bolj nepopačen. V hiše rokodelca se ni vselila ona poživljenost. Kdor hoče v podobah videti to razuzdanost, naj bere Schillerjevo igro „Kabale und Liebe“, v kateri nam je predočil pesnik vso popačenost viših krogov; nasproti ji je pa postavil nepokvarjeno življenje srednjega stanú, se vé da — pesnik po pesniško, a vendar krije v sebi mnogo resničnega jedra.

Stopite tedaj v hiše nepokvarjenega deržavljana, in posnemajte ga, ako vam je dušni in telesni prid otrokov na serci. Nepotrebno je pisati obširneje o tem predmetu. Bolj bo hasnilo z lastnimi očmi gledati, kot brati še tako debelo knjigo. (Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

Posében pobratim Zupanov je bil duhoviti M. Čop, in po njem se je pobratil z M. Kastelicem tako, da sta l. 1828 dala v „Illyr. Bl.“ št. 14. skupaj: Das Grab (von Salis) — Grob in l. 1829 št. 7: O godu Franca I. ino Karoline ter v tedanji Bohoričici se vé da podpisala oba: S. no K. t. j. Supan no Kastelic. Odslej pa je priobčeval J. Zupan spiske svoje slovenske in nemške nekaj po „Illyrisch. Blatt“, nekaj po „Krajnski Čbelici“, nekaj tudi po „Carinthia“ v Celovcu.

a) V „Illyr. Bl.“ l. 1830 št. 7 se nahaja: O godu rojstva našiga presvitliga Cesarja Franca I. na pr. s prvo in zadnjo kitico:

Brona grom Ilirjo maja,
Po dobravah mark gromí,
Kralju Francu god obhaja
Od Tiról do Hrovatí. .

Kralja varvat Ilirjani
Kri gorko bi prelivalj;
Dolgo, dolgo nam ohrani
Franca, Bog! ti mira kralj!